

Chansen god att invandring ger ökad ekonomisk tillväxt

BO MALMBERG, THOMAS WIMARK, JANI TURUNEN OCH LINN AXELSSON

REPLIK Den omfattande invandringen till Sverige under de senaste decennierna, och inte minst sedan millennieskiftet, gör det angeläget att diskutera de ekonomiska konsekvenserna av stora migrationsflöden. Vi är därför tacksamma för att Per Lundborg (2017) valt att kommentera den rapport om invandringen som Delmi publicerade i december 2017 (Malmberg m fl 2016). Det ger oss en möjlighet att lyfta fram de överväganden som rapporten bygger på och varför vi anser att rapporten bidrar till att ge ett perspektiv på vilka ekonomiska effekter vi kan förvänta oss av den förändrade demografiska situation som Sverige befinner sig i.

Rapportens utgångspunkt är att det sedan mitten av 1990-talet publicerats en lång rad studier av nationella, regional och globala data som analyserar samband mellan befolkningens åldersstruktur och olika makroekonomiska variabler. Det kanske viktigaste resultatet av denna forskning är upptäckten att den acceleration i ekonomisk tillväxt som sker i samband med industrialiseringen har ett nära samband med ett fall i fertiliteten vilket bidrar till en mer gynnsam åldersstruktur. *Demographic dividend* är det namn detta fenomen fått i litteraturen och med tanke på den centrala roll som förståelsen av vad som ligger bakom ekonomisk utveckling spelar för ekonomiämnet är det ett samband vars betydelse inte ska underskattas. Idén att den demografiska transitionen – fallande dödstal följt av fallande födelsetal – ligger bakom modern ekonomisk utveckling är inte okontroversiell. Acemoglu

har t ex hävdat att det är helt andra faktorer som är avgörande (Robinson och Acemoglu 2012). Det empiriska sambandet är dock svårt att förneka (se t ex de la Croix m fl 2009; Lindh och Malmberg 2007). Lundborgs påstående att det saknas refereegranskade studier inom området är därför grundlöst och rapporten innehåller en relativt grundlig genomgång av den relevanta litteraturen.

Men forskningen om demografiska effekter handlar inte bara om hur en förändrad åldersstruktur kan bidra till att ett land länkas in på en utvecklingsbana som leder från fattigdom till välstånd. Tydliga demografiska effekter går att hitta på en rad områden, t ex för sparande, investeringar, inflation och växelkurser. De första studierna på detta område kom på 1990-talet, men varje år publiceras det en rad studier som ger stöd för tanken att många makroekonomiska fenomen är nära förknippade med befolkningens åldersstruktur. Ett exempel är Zhang m fl (2015) som visar att tillväxten i inkomst per capita i Kinas 28 provinser mellan 1995 och 2005 hänger nära samman dels med andelen befolkning i arbetsför ålder men också med den andel av den arbetsföra befolkningen som befinner sig i åldern 35 till 54 år. Både den förra och den senare variabeln har en positiv effekt på inkomsten. Denna studie är av stort intresse då den ger stöd för det åldersmönster som tidigare påvisats i svenska data och som vi använt i Delmi-rapporten för att göra demografiskt baserade prognoser för svensk ekonomisk tillväxt.

Rent generellt är det inte svårt att formulera ekonomiska modeller som visar att åldersstrukturen är viktig för makroekonomiska utfall. Å ena sidan har människan en tydlig ekonomisk livscykel som skapar stora åldersbundna variationer i ekonomiskt beteende. Å andra sidan så sker det över tiden stora förändringar i åldersstrukturen på grund

Bo Malmberg är professor i geografi, särskilt kulturgeografi, Stockholms universitet. bo.malmberg@humangeo.su.se

Thomas Wimark är forskare vid Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet. thomas.wimark@humangeo.su.se

Jani Turunen är forskare vid Demografiska avdelning, Sociologiska institutionen, Stockholms universitet. jani.turunen@sociology.su.se

Linn Axelsson innehar en postdoc-tjänst, finansierad av VR, vid Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet. linn.axelsson@humangeo.su.se

av lång- och kortsiktiga förändringar i fertilitets- och mortalitetsmönster.

När det gäller att bygga modeller för hur en ändrad åldersstruktur påverkar ekonomin är det också viktigt att ha i minnet att åldrandet i sig är en faktor som förändrar åldersstrukturen och åldrandet är en helt autonom process som inte påverkas av aktuella händelser: för varje år man lever blir man ett år äldre. Även om migration, fertilitet och mortalitet kan påverkas av ekonomiska förhållanden så gäller det inte åldrandet. Det öppnar för att se åldersstrukturen som en i vissa avseenden exogen faktor. Ser vi till de åldersförändringar som använts för att skatta tillväxteffekter i Sverige så drivs de framför allt av åldrandet av olika stora kohorter. Vi har haft invandring men i jämförelse med historiska fertilitetskillnader har dess påverkan på åldersstrukturen varit för liten för att man ska kunna hävda en omvänd kausalitet.

Empiriskt har frågan om åldersstrukturens effekter analyserats genom skattningar av så kallade *reduced-form models*. Det vill säga man har använt ett makroekonomiskt utfall som beroende variabler och åldersstrukturvariabler som förklarande variabler utan att i detalj specificera genom vilka mekanismer åldersstrukturvariabler verkar. Ett exempel på en skattning som bygger på en teoretiskt härledd modell är Lindh och Malmberg (1999). Här är utgångspunkten en modifierad Solow-modell där inkomsten per arbetare i långsiktig jämvikt (så kallad *steady state*) antas bestämd av nivån på befolkningens humankapital som i sin tur genom erfarenhetsackumulation är kopplad till åldersstrukturen. På samma sätt som i Mankiw m fl (1992) sker sedan tillväxten i en transitionsbana mot inkomsten vid långsiktig jämvikt. En intressant egenskap hos denna modell är att inkomsten vid långsiktig jämvikt kommer att utsättas för en chock varje

år i takt med att åldersstrukturen förändras. Det betyder att åldersstrukturen inte bara påverkar den långsiktiga tillväxttakten. Om t ex ett samhälle som en följd av pensionstillgångar tappar en del av sitt humankapital kan det leda till en negativ tillväxttakt om det leder till att inkomsten vid långsiktig jämvikt faller. På samma sätt kan en ökning av andelen personer i medelåldern med ett stort erfarenhetsbaserat humankapital leda till en ökad tillväxttakt eftersom inkomsten vid långsiktig jämvikt kommer att öka. När Lundborg hävdar att rapporten bygger på antagandet att enbart åldersstrukturen spelar roll kan man undra om han verkligen satt sig in i den modell som redovisas i Lindh och Malmberg (1999). I en sådan modell kan man nämligen lätt lägga in andra faktorer som påverkar långsiktig jämvikt. Däremot koncentrerar vi oss i rapporten på att diskutera åldersstrukturens betydelse, allt annat lika. Detta brukar inte vara ett främmande tillvägagångssätt för nationalekonomer men det är möjligt att vi i rapporten kunde ha varit tydligare på denna punkt.

Detta sätt att koppla åldersstruktur till ekonomisk tillväxt skiljer sig från hur man arbetat med tillväxtbokföring. I tillväxtbokföring räknas tillväxteffekten av en åldersförändring fram på grundval av ålders- och inkomstprofiler. Det vill säga man antar att en 51-åring bidrag till tillväxten jämfört med en 49-åring bidrag kan räknas fram utifrån marknadslönen för 49- och 51-åringar. Här saknas alltså idén om tillväxt som en anpassning mot ett långsiktigt jämviktsläge. Jämfört med Solow-modellen kan man därför argumentera för att tillväxtbokföring ger en mindre rik beskrivning av hur ekonomisk tillväxt går till. Solow-modellen pekar på en anpassningsprocess där investeringar anpassas efter förändringar i teknologi, sparande och humankapital. I tillväxtbokföring antar man i stället att

tillväxten uttömmande kan beskrivas genom att se till marknadsvärderingen av olika produktionsfaktorer. Sedan skulle man kunna argumentera för att de parameterestimater som Lindh och Malmberg (1999) presenterar eller de som Delmi-rapportens prognoser bygger på inte överensstämmer med vad man skulle förvänta sig om man ser till hur erfarenhetsbaserat humankapital värderas. Det kan vara riktigt. Men om så är fallet, hur vet man att det är marknadsvärderingen som ger rätt bild av hur viktigt humankapital är och inte de parameterskattningar man får när man skattar effekten av olika åldersgrupper på BNP-tillväxten? I Delmi-rapporten hävdar vi inte att det är åldersestimaten som ger rätt bild. Men eftersom en åldersmodell för tillväxten skattad på svenska data så framgångsrikt kan beskriva förändringar i tillväxten hävdar vi att modellestimaten kan innehålla intressant information om hur ekonomin påverkas av åldersförändringar. De prognoser vi presenterar ger därför en bild av Sveriges ekonomiska framtid som är konsistent med de ålderssamband som gällt i Sverige under en lång tidsperiod. Vi menar därför att vår prognos utgör ett viktigt komplement till ekonomiska konsekvensberäkningar som bygger på tekniker som ligger närmare tillväxtbokföring.

Men vi tar inte avstånd från den kritik Per Lundborg riktar emot vår rapport. Det finns stora begränsningar i den metod vi använt. Vi håller också med om att det skulle vara önskvärt att skatta modeller som tar hänsyn till skillnader som kan kopplas till t ex födelseland. Men det är svårt att hitta exempel på sådana skattningar. Orsaken är att åldersstrukturen ändras förhållandevis långsamt och att det därför finns en begränsad variation i åldersstrukturen som man kan använda sig av för att skatta olika regressionsparametrar. I svenska åldersdata är variationen tämligen god, bl a

tack vare snabba kast i födelsetalen under 1930-, 1940-, 1950-talen och framåt. Men ska man skatta separata parametrar för svenskfödda och utlandsfödda, eller skatta parametrar som tar hänsyn till förvärvsdeltagande, är det inte säkert att variationen räcker till. Det kan vara värt att pröva men syftet med Delmi-rapporten var inte att skatta nya modeller utan att använda existerande modeller för att utvärdera den ändrade demografi som den höga invandringen för med sig. Per Lundborgs argument att sambanden borde skattats på tillväxt i per capita inkomst i stället för på BNP-tillväxt är rimligt, men man kan också skatta BNP-tillväxten och sedan enkelt räkna fram tillväxten i BNP-per capita genom att dra bort befolkningstillväxttakten från BNP-tillväxttakten. Inte minst gäller detta om det kan ta relativt lång tid innan invandring påverkar BNP.

När det inte finns tydlig statistisk evidens vare sig för uppfattningen att ålderseffekter är instabila i förhållande till demografiska förändringar kopplade till migration eller för motsatsen, kan ett alternativ vara att se till historiska exempel på stora migrationsströmmar. Är det dominerande mönstret att stor inflyttning leder till ekonomisk tillväxt i termer av ökande inkomst per capita? Eller är det i stället ekonomiska svårigheter som präglar länder och regioner som tar emot många invandrare? Utan att basera svaret på dessa frågor på en systematisk genomgång kan man konstatera att det är lättare att hitta exempel på det förra än det senare. Mycket stora invandringströmmar nådde t ex Japan och Västtyskland efter det andra världskriget men det hindrade inte dessa länder att uppnå mycket hög tillväxt trots en svårt krigsskadad industri. Även Israel har tagit emot mycket stora migrationsströmmar och kombinerat det med hög tillväxt. Detsamma gäller USA, framför allt från mitten av 1800-talet fram till

första världskriget. Vad gäller f d Väst-tyskland kan man hävda att den invandrade befolkningen kulturellt liknade den inhemska befolkningen och för Israel att den invandrade gruppen var religiöst relativt homogen. Särskilt uppskattade var dock inte de fördrivna bland infödda västtyskar. Samtidigt hade de förlorat mycket av sina sociala nätverk i samband med flykten. De på ett decenniums sikt positiva effekterna av de mycket stora flyktingströmmar som nådde f d Väst-tyskland kom därför som en överraskning (Schulze 1989). Och även i Japan fanns det en negativ syn på de miljoner japaner som repatrierades från Japans forna kolonier efter andra världskriget (Watt 2010). I USA har sällan invandrare välkomnats som ett värdefullt tillskott till landets befolkning. Irländare, italienare, östeuropeiska judar, fattiga svenskar, kineser och mexikaner har genom historien oftare uppfattats som problem snarare än som en viktig resurs. Ofta har det tagit decennier innan dessa befolkningsgrupper etablerat sig och börjat mötas av uppskattning. Ett sentida exempel i Sverige är bosnierna som när de kom sågs som ett hot mot den generösa svenska välfärdsstaten men som nu, 20 år senare, brukar lyftas fram som ett lyckat exempel på integration (se t ex Ekberg 2016). I dag är det kanske färre som minns att finska migranter under 1960- och 1970-talet sågs som ett problem på grund av ett högt beroende av socialt understöd och hög kriminalitet. I dag är det sällan som de finskfödda brukar pekas ut som en problematisk invandrargrupp.

Men ett kanske tyngre vägande argument för att storskalig migration har positiva effekter på ekonomisk tillväxt är den omfattande urbanisering som kännetecknat världen sedan början av 1800-talet. Inflyttare från landet till staden är regelmässigt mindre utbildade än infödda stadsbor och de har

ofta begränsad erfarenhet av att arbeta i olika stadsnäringsar. Om det var så att inflyttning av befolkningsgrupper med relativt lite humankapital skulle ha negativa effekter på inkomsten per capita i städer är det därför svårt att se hur urbaniseringen hade kunnat fortgå nästan oavbrutet under decennium efter decennium. I stället är det vanliga mönstret att inflyttare till staden ofta får hantera många år av ekonomisk osäkerhet, tillfälliga anställningar och dåliga bostadsförhållanden men de flesta, dock inte alla, lyckas så småningom hitta en plats i den urbana ekonomin som ger dem ekonomisk trygghet och inte sällan ekonomiskt välstånd. Samtidigt ökar genomsnittsinkomsten i staden så att den på nytt blir ett attraktivt mål för flyttare från landsbygden.

Att det kan dröja innan inflyttade unga vuxna ger ett viktigt bidrag till den ekonomiska tillväxten visas tydligt i en analys av tillväxten i inkomst per capita i svenska län mellan 1950 och 2000 (Malmberg 2001). I analysen relaterades tillväxten till initial inkomst per capita, storleken på länets största ort och befolkningsandelar för åldersgrupperna 20-29, 30-49, 50-64 och 65+. Modellskattningen visar då att effekten av åldersgrupperna 20-29 och 40-49 år var negativ i dessa data medan effekten av åldersgruppen 50-64 år liksom effekten av ortstorlek var positiv. Detta pekar på att det kan ta upp till 20-30 år innan en inflyttad 20-åring på ett tydligt sätt bidrar till en högre inkomst per capita. Detta kan verka konstigt men kan samtidigt förklara varför inkomstillväxten i stora städer med en växande befolkning inte blir explosiv. I den regionalekonomiska litteraturen brukar man, från Myrdal till Krugman, anta att stadsstorleken är en positiv faktor för inkomstillväxt. Men om en inflyttad individ omedelbart bidrog till att per capita inkomsten ökade skulle detta öka stadens

attraktivitet för nya migranter som i sin tur skulle bidra till att inkomsten per capita skulle öka ytterligare. Ett sådant förlopp skulle snabbt kunna resultera i att hela världens befolkning koncentreras till en enda plats. Om det i stället tar 25 år innan en inflyttad individ bidrar till högre per capita inkomst kommer det att leda till långsiktig befolkningstillväxt i stora städer men i form av en mer utdragen process.

Evidensen ovan talar för att även migration av befolkningsgrupper som i termer av utbildning och erfarenhet inte kan mäta sig med den inhemska befolkningen kan bidra till ökande inkomst per capita. Inte omedelbart, men på ett eller ett par decenniers sikt. Om det kommer att bli så i Sverige kan bara framtiden utvisa. Här kan skillnaderna i migrationspolitik mellan de nordiska länderna hjälpa till att lösa frågan. Att Sverige tillsammans med Norge har varit mer generösa än Danmark och Finland har nämligen satt spår i ländernas åldersstruktur (se figur 15, i Malmberg m fl 2016, s 43). Om man bortser från de som invandrat efter 2005 har de nordiska länderna stora likheter i åldersstrukturen men när utrikes födda räknas med har Sverige och Norge fått en påfyllning i grupperna mellan 20 och 35 år. Om de skattningar som Delmi-rapporten bygger på stämmer kommer detta att ge Sverige och Norge en tillväxtfördel från slutet av 2020-talet och något decennium framåt. Så som sagt, i sinom tid kommer tillväxtdata att ge svar på om det var Delmi-rapportens mer positiva bild eller Per Lundborgs mer pessimistiska syn som låg närmast sanningen.

REFERENSER

- de la Croix, D, B Malmberg och T Lindh (2009), "Demographic Change and Economic Growth in Sweden: 1750–2050", *Journal of Macroeconomics*, vol 31, s 132–148.
- Ekberg, J (2016), "Det finns framgångsrika flyktingar på arbetsmarknaden", *Ekonomisk Debatt*, årg 44, nr 5, s 6–11.
- Lindh, T och B Malmberg (1999), "Age Structure Effects and Growth in the OECD, 1950–1990", *Journal of Population Economics*, vol 12, s 431–449.
- Lindh, T och Malmberg, B (2007), "Demographically Based Global Income Forecasts up to the Year 2050", *International Journal of Forecasting*, vol 23, s 553–567.
- Lundborg, P (2017), "Invandring, åldersstruktur och välfärd i en missvisande Delmi-rapport", *Ekonomisk Debatt*, årg 45, nr 3, s 41–50.
- Malmberg, B (2001), "Ortsstruktur, befolkningsstruktur och regional tillväxt", artikel presenterad på Nordiskt seminarium om bostads- och urbanforskning (IBF), Uppsala, 26–28 september 2001.
- Malmberg, B, T Wimark, J Turunen och L Axelsson (2016), *Invandringens effekter på Sveriges ekonomiska utveckling*, Rapport 2016:8, Delmi, Stockholm.
- Mankiw, N G, D Romer och D N Weil (1992), "A Contribution to the Empirics of Economic Growth", *Quarterly Journal of Economics*, vol 107, s 407–437.
- Robinson, J A och D Acemoglu (2012), *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty*, Crown, New York.
- Schulze, R (1989), "Growing Discontent: Relations between Native and Refugee Populations in a Rural District in Western Germany after the Second World War", *German History*, vol 7, s 332–349.
- Watt, L (2010), *When Empire Comes Home: Repatriation and Reintegration in Postwar Japan*, Harvard University Press, Cambridge MA.
- Zhang, H, H Zhang och J Zhang (2015), "Demographic Age Structure and Economic Development: Evidence from Chinese Provinces", *Journal of Comparative Economics*, vol 43, s 170–185.